

Μέθοδοι έρευνας και μεθοδολογικά προβλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης

Η εισαγωγή σε μια επιστήμη πρέπει να απαντά σε δύο ερωτήματα:

- Ποιον τομέα και με ποιους τρόπους διερευνά (αντικείμενο και μέθοδοι έρευνας)
- Πόσο έγκυρη είναι η παραγόμενη γνώση (εγκυρότητα)

Η παιδαγωγική προσεγγίζει το αντικείμενό της από δύο πλευρές:

- Αναλυτική ή εμπειρική προσέγγιση
- Συνθετική

Αναλυτική ή εμπειρική προσέγγιση

- Καθορισμός του προβλήματος
- Διατύπωση υποθέσεων
- Επιλογή κατάλληλης μεθόδου
- Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων
- Έλεγχος των υποθέσεων και ερμηνεία των ευρημάτων
- Διαμόρφωση και συζήτηση των πορισμάτων στο πλαίσιο των υφιστάμενων θεωριών
- Εξαγωγή συμπερασμάτων

Συνθετική

- Τα παιδαγωγικά φαινόμενα εντάσσονται πάντα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο
- Τα προβλήματα εξετάζονται στο πλαίσιο που ανήκουν
- Συσχετίζει τα προβλήματα με τους παράγοντες που τα επηρεάζουν
- Βασικό μεθοδολογικό εργαλείο είναι η «ερμηνεία».

Υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στην εξήγηση και την ερμηνεία

- ✓ Εξήγηση σημαίνει υπαγωγή των επιστημονικών διαπιστώσεων σε «νομοτέλειες», σύμφωνα με το σχήμα αίτιο-αποτέλεσμα και γενίκευσή τους.
- ✓ Ερμηνεία σημαίνει ένταξη του εξεταζόμενου προβλήματος ως μέρους στο σύνολο, στα «συμφραζόμενα», ο έλεγχος της αμοιβαίας σχέσης τους και ο εντοπισμός της σημασίας τους, ενώ δεν επιδιώκεται η γενίκευση των διαπιστώσεων.

Μέθοδοι έρευνας που εφαρμόζονται στην παιδαγωγική

Στο πλαίσιο των προσεγγίσεων που προαναφέρθηκαν

1. Παρατήρηση
2. Πείραμα
3. Ερωτηματολόγια
4. Ερμηνευτική μέθοδος
5. Φαινομενολογική μέθοδος
6. Ανάλυση περιεχομένου
7. Συγκριτική μέθοδος

Παιδαγωγική παρατήρηση

Ξεχωρίζει από τη συνηθισμένη παρατήρηση από τα εξής:

- έχει αντικείμενο
- σύστημα καταγραφής (πίνακες, σύμβολα κ.ά)
- σύστημα κριτών

Παιδαγωγική παρατήρηση

μέσα καταγραφής:

- οπτική παρακολούθηση
- φωτογράφιση
- βιντεογράφιση
- κινηματογράφιση
- τρεμογράφιση
- δυναμογράφιση

Παιδαγωγική παρατήρηση

καταγραφόμενα στοιχεία:

- συχνότητα επεισοδίων, ενεργειών κ.ά
- διάρκεια επεισοδίων, ασκήσεων κ.ά
- αριθμός σωστών σημείων
- παράμετροι κίνησης

Πείραμα

Διακρίνεται από τις άλλες μεθόδους από τα εξής:

- ενεργητική παρέμβαση ερευνητή
- επιλογή χρόνου
- επιλογή τόπου
- αναμενόμενο αποτέλεσμα με μορφή **υπόθεσης**

Πείραμα

αναμενόμενο αποτέλεσμα με μορφή
υπόθεσης:

- μη επαληθευμένη γνώση
- υποθετική γνώση
- με βάση την τεκμηρίωση προβλέπει ο ερευνητής το αποτέλεσμα

Προσαρμογή της αρχής του Fraisse στη μελέτη της προσωπικότητας του αθλούμενου ανθρώπου

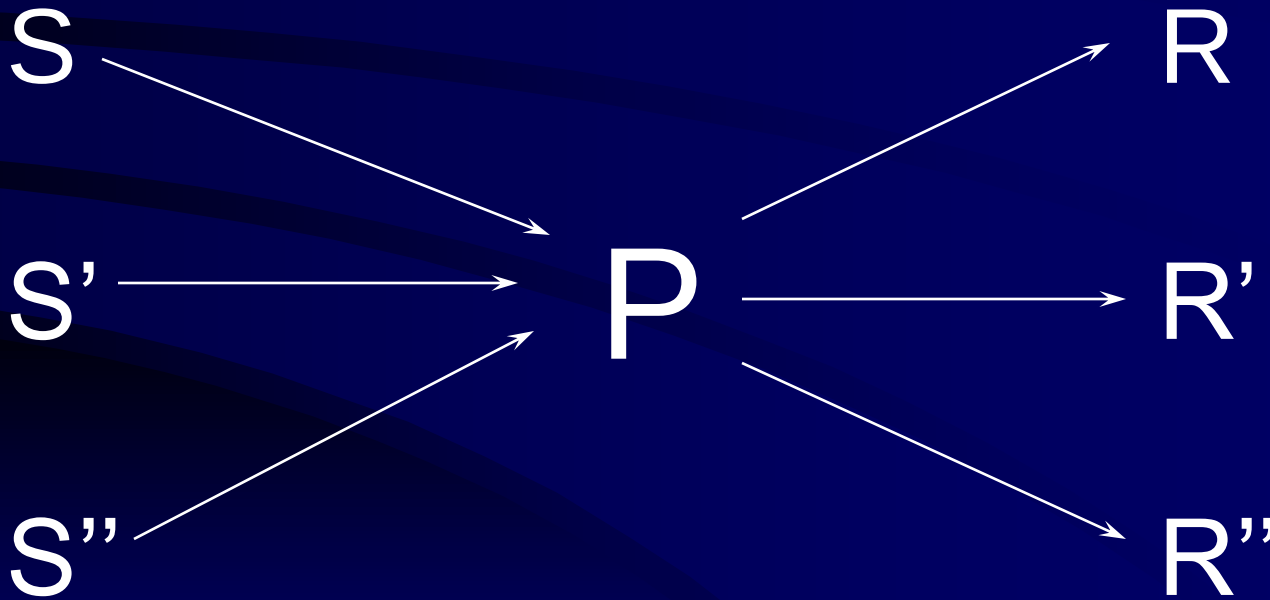
$$R=f(S \rightleftharpoons P)$$

Η παραπάνω αρχή σημαίνει ότι η απάντηση είναι
συνάρτηση της αλληλεπίδρασης της προσωπικότητας
με το περιβάλλον

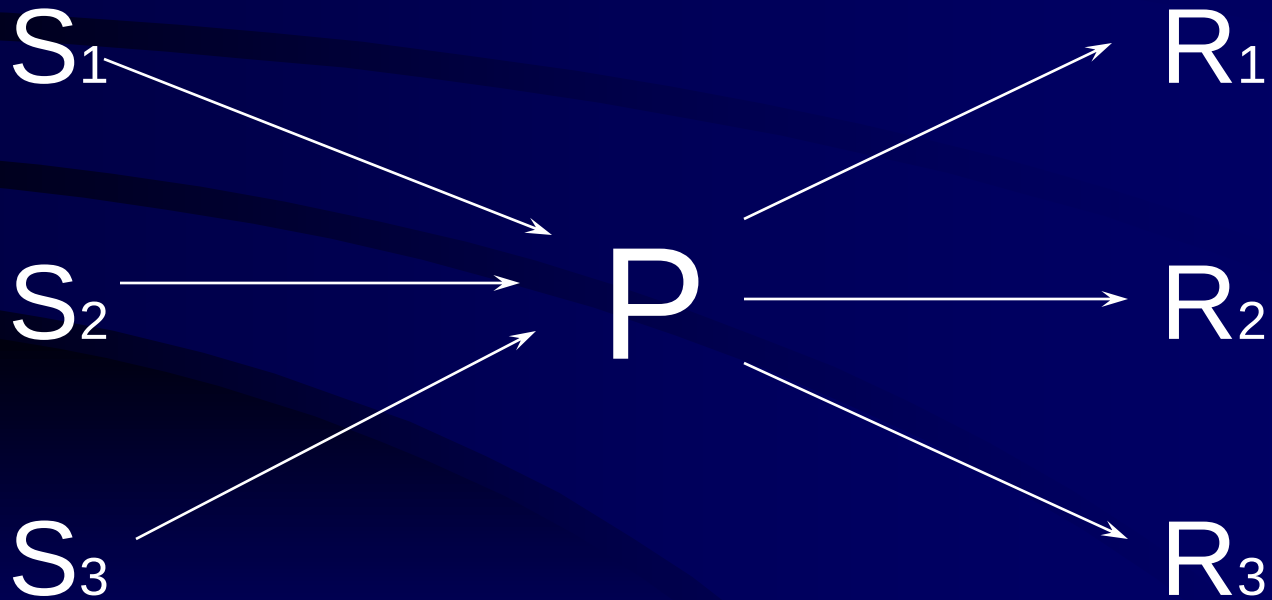
Λειτουργική σχέση

Οι S , S' , S'' είναι διαφορετικές εκδοχές μιας κατάστασης που οδηγούν το άτομο (P) σε διαφορετικές απαντήσεις (R , R' , R'')

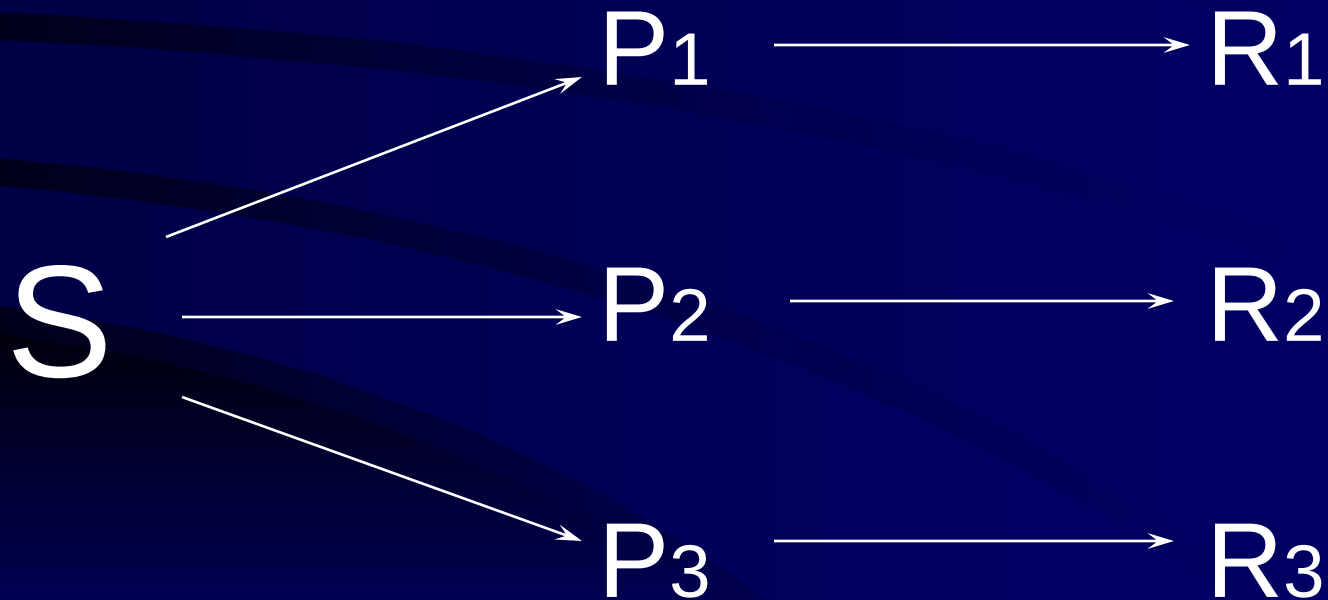
Παραγοντική σχέση

Οι S_1 , S_2 , S_3 είναι διαφορετικοί παράγοντες που οδηγούν το άτομο (P) σε διαφορετικές απαντήσεις (R_1 , R_2 , R_3)

Διαφοροποιητική σχέση

Διαφορετικά άτομα (P_1, P_2, P_3) αντιδρούν διαφορετικά (R_1, R_2, R_3) στην ίδια κατάσταση S

Σχέση των μεταβλητών σε ένα συνηθισμένο πείραμα

Μέθοδος ερωτηματολογίου

- Η επιτυχία της εξαρτάται από την ακρίβεια και τη σαφήνεια των ερωτήσεων
- Προϋπόθεση το κλίμα εμπιστοσύνης ανάμεσα στον ερευνητή και στο υποκείμενο
- Σοβαρά προβλήματα με την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των απαντήσεων

Ερμηνευτική μέθοδος

- Εξετάζει ιστορικά φαινόμενα και σύγχρονα παιδαγωγικά προβλήματα
- Ανιχνεύει την προέλευση και αποτιμά την σημασία των προβλημάτων εντάσσοντάς τα πάντα στο εκάστοτε κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο
- Προσφέρει πολύτιμες υπηρεσίες κυρίως στην εξέταση προβλημάτων που δεν είναι προσπελάσιμα με εμπειρική μέθοδο
- Οδηγεί την παιδαγωγική πράξη σε βελτίωση και ανανέωση και προάγει την επιστημονική γνώση

Φαινομενολογική μέθοδος

- Έχει ως στόχο να «απογυμνώσει» τα παιδαγωγικά φαινόμενα από τα περιττά στοιχεία τους και να εντοπίσει τα ουσιώδη μόνο γνωρίσματά τους.
- Τριπλή αφαίρεση:
 - » Εξουδετέρωση των υποκειμενικών απόψεων ή συναισθηματικών εκδηλώσεων του ερευνητή
 - » Αποδέσμευση από γνωστές επιστημονικές θεωρίες ή ερμηνείες
 - » Αγνόηση της ιστορικής παράδοσης στη διαδικασία αναζήτησης της επιστημονικής αλήθειας

Ανάλυση περιεχομένου #1

1. Αποκρυπτογράφηση μηνυμάτων που περιέχονται σε διάφορα κείμενα (εφημερίδες, βιβλία, λεζάντες εικόνων).
2. Ξεκίνησε από την ανάλυση πολιτικο-στρατιωτικών κειμένων και προπαγανδιστικού υλικού.
3. Χρησιμοποιείται στην ανάλυση προγραμμάτων διδασκαλίας και κυρίως σχολικών βιβλίων με στόχο τον εντοπισμό προκαταλήψεων και αρνητικών στάσεων απέναντι σε μειονότητες και κοινωνικές ομάδες.
4. Ως βασικές αρχές της ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου θεωρούνται:
 - η αντικειμενικότητα,
 - η συστηματικότητα,
 - η ποσοτικοποίηση και
 - η γενίκευση

Ανάλυση περιεχομένου #2

5. Η ερευνητική διαδικασία με αυτή τη μέθοδο ακολουθεί τα εξής στάδια:
- οριοθέτηση του προβλήματος,
 - ορισμός των πηγών (δειγματοληψία),
 - καθορισμός μονάδας ανάλυσης και κατηγοριών
 - προσδιορισμού της κατεύθυνσης των αναφορών
6. Η ποιοτική ανάλυση δεν αξιολογεί τη συχνότητα αλλά την ένταση με την οποία εμφανίζεται μια ιδιότητα.
7. Η αξιολόγηση της κατεύθυνσης των αναφορών (θετικές, αρνητικές, ουδέτερες) γίνεται με το σύστημα κριτών.

Συγκριτική μέθοδος

- Εξετάζει εκπαιδευτικά συστήματα εν μέρει ή στο σύνολό τους
- Η συγκριτική ερευνητική διαδικασία αρχίζει με τη συλλογή και την καταγραφή του υλικού, συνεχίζεται με την ερμηνεία των δεδομένων και ολοκληρώνεται με την αντιπαραβολή και τη σύγκρισή τους
- Η κριτική που δέχεται η μέθοδος αυτή επικεντρώνεται στην άκριτη μεταφορά δανείων στοιχείων από χώρα σε χώρα

Μέθοδος δοκιμασιών

- Δοκιμασία είναι μια καθορισμένη ενέργεια που εκπληρώνει σαφείς διαγνωστικούς στόχους, είναι όμοια για όλους και δίνει τη δυνατότητα εκτίμησης της επιτυχίας ή αποτυχίας και της αριθμητικής σημείωσης του αποτελέσματος (Pieron 1977)

Προϋποθέσεις εφαρμογής των δοκιμασιών

- Οι συνθήκες να είναι όμοιες για όλους
- Οι εξεταζόμενοι δεν πρέπει να διαφέρουν ως προς το φύλο, την ηλικία, την προετοιμασία, την κοινωνική προέλευση
- Να εξηγείται η τεχνική εκτέλεσης

Ιδιότητες των δοκιμασιών

- Αξιοπιστία
- Εγκυρότητα
- Αντικειμενικότητα
- Ευαισθησία

Κατηγορίες δοκιμασιών

- Κινητικές
- Ειδικών αθλητικών κλίσεων
- Ειδικών κινητικών ικανοτήτων
- Φυσιολογικών λειτουργιών
- Σωματότυπου
- Κοινωνιομετρικές
- Ειδικών γνώσεων

Δυνατότητες εφαρμογής των μεθόδων έρευνας

Από μεθοδολογικής
άποψης

➔ πείραμα

➔ παιδαγωγική
παρατήρηση

Πρακτική αξία

➔ δοκιμασίες

➔ ερωτηματολόγιο

Μαθηματικο-στατιστική μέθοδος

- Η μαθηματική λογική αξιοποιείται στη διατύπωση υποθέσεων
- Η στατιστική προσδιορίζει τα όρια εγκυρότητας της γνώσης
- Μ' αυτή τη μέθοδο εκφράζουμε το υλικό σε δείκτες και διατυπώνουμε γενικά συμπεράσματα

Στάδια επιστημονικής έρευνας

- Επιλογή θέματος
- Τεκμηρίωση
- Διατύπωση υποθέσεων
- Καθορισμός υλικού
- Καθορισμός των μεθόδων και των τεχνικών
- Συγκέντρωση δεδομένων
- Στατιστική επεξεργασία
- Ανάλυση και ερμηνεία αποτελεσμάτων
- Διατύπωση συμπερασμάτων
- Συγγραφή εργασίας και προτάσεις

Επιχειρηματολογία της ερμηνευτικής ενάντια στην εμπειρική κατεύθυνση

- Επικεντρώνεται στο ότι τα παιδαγωγικά δεδομένα εντάσσονται πάντα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο επομένως η απομόνωσή και η υπαγωγή τους στο σχήμα αίτιο-αποτέλεσμα δεν είναι δυνατή
- Η επανάληψή τους είναι ανέφικτη
- Η γενίκευση των διαπιστώσεων επίμαχη

Εξέλιξη της Παιδαγωγικής

1ο Στάδιο

- Αφετηρία ανάπτυξης συστηματικού προβληματισμού στο 17ο και 18ο αιώνα
- Προσπάθεια θεμελίωσης της παιδαγωγικής σε εμπειρικό επίπεδο
- Σημαντικό στοιχείο η παιδαγωγική και διδακτική θεωρία του Herbart
- Διένεξη για την αυτονομία της παιδαγωγικής

Εξέλιξη της Παιδαγωγικής

2ο Στάδιο

- Καλύπτει το διάστημα του μεσοπολέμου μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 50.
- Κορυφώνεται η αντιδικία για το μεθοδολογικό πρόβλημα «εξήγηση» ή «ερμηνεία».
- Επικρατεί η άποψη του Dilthey ότι η εξήγηση αποτελεί στόχο των θετικών επιστημών και η ερμηνεία αποτελεί στόχο των ανθρωπιστικών επιστημών (...παιδαγωγική).

Εξέλιξη της Παιδαγωγικής

3ο Στάδιο

- Από τη δεκαετία του 60 και μετά
- Δεν τίθεται πλέον το ζήτημα της αυτονομίας της παιδαγωγικής
- Η παιδαγωγική προσεγγίζει το αντικείμενό της με μεθόδους έρευνας που χρησιμοποιούν και άλλες επιστήμες, αρκεί αυτές να ανταποκρίνονται στο υπό διερεύνηση θέμα.
- Συνεχίζεται η συζήτηση για τα μεθοδολογικά ζητήματα και επικεντρώνεται στο λεγόμενο «αξιολογικό πρόβλημα» και καταλήγει σε δύο αντιμαχόμενες απόψεις:
 - Η πρώτη υποστηρίζει ότι η έρευνα ξεκινά από επιλογές του ερευνητή, οι οποίες καθορίζουν και το προϊόν της έρευνας.
 - Η δεύτερη άποψη αρνείται κάθε εξάρτηση από εξω-επιστημονικά κριτήρια και πιστεύει στην ουδετερότητα του ερευνητή, οι επιλογές του οποίου ανήκουν στον «προθάλαμο» της έρευνας που δεν έχει σχέση με το καθαρά «επιστημονικό πλαίσιο αιτιολόγησης».